Besteforeldrenes klimaaksjon *er en tverrpolitisk organisasjon som arbeider for å motvirke menneskeskapt global oppvarming. Vi ser global oppvarming som en etisk utfordring og som et spørsmål om rettferdighet mellom generasjonene og solidaritet i verden. Vi legger spesiell vekt på det moralske ansvaret vi alle har for å arbeide for en klimautvikling som er forenlig med et godt liv for barn som lever i dag og framtidige generasjoner, se http://www.besteforeldreaksjonen.no/*

Til Finansdepartementet

Høringssvar vedrørende energiaksjer i Statens pensjonsfond utland (SPU), 11. mai 2018

Det er både etiske og finansielle grunner for at Statens pensjonsfond utland bør brukes som et virkemiddel i klimapolitikken. Uttrekk fra olje og gass er et steg i riktig retning

Sammendrag
Det er behov for en fundamental omlegging av Oljefondet. Investeringer bør vris fra fossilbasert og ikke-bærekraftig over til fornybart og bærekraftig. I lys av kunnskapen om det enorme investeringsgapet for å oppfylle Parisavtalen og oppnå FNs bærekraftmål, og med store avkastningsmuligheter i satsing for en bærekraftig utvikling, bør forvaltingen både av etiske og finansielle grunner gå inn for en slik omlegging. Som et steg mot en slik forvaltning, anbefaler vi Regjeringen å gå inn for Norges Banks forslag om at olje og gass-sektoren tas ut av SPUs referanseindeks for aksjer.

Innledning
Norges Bank har i brev 14. november 2017 gitt råd til Finansdepartementet om å ta olje- og gass-sektoren ut av SPUs referanseindeks for aksjer. Banken skriver at dette vil bidra til å redusere oljeprisrisikoen i statens formue og understreker at dette kun gjøres av finansielle grunner. Banken unnlater å berøre et politisk følsomt, men forvaltningsmessig svært viktig tema: Hva slags framtid kan det forventes at olje- og gassindustrien har og hvilke konsekvenser vil dette måtte medføre for investeringsstrategien. Dette tema berøres verken i Norges Banks råd om å trekke fondet ut av olje og gass eller i høringsbrevet fra Finansdepartementet.

I dagens klimasituasjon er det oppsiktsvekkende at slike vurderinger ikke synes å bli tatt med når investeringspraksis for Oljefondet diskuteres, spesielt når det gjelder grunner for uttrekk fra investeringer i olje og gass. Verken etiske vurderinger eller risiko for at Norge kan bli saksøkt og dømt erstatningsskyldig for klimaskader i andre land er tatt opp. Klimarisiko for SPU-investeringer er diskutert i Oljemeldingen, men blir ikke tatt opp som et viktig tema i denne høringen. Besteforeldrenes klimaaksjon har lenge arbeidet for at Oljefondet skal brukes mer aktivt som et klimapolitisk virkemiddel. Dette bør bli en hovedsak når denne saken skal opp i Stortinget til høsten. Vi vil her peke på grunner til at slike forhold må tillegges stor vekt i beslutningsgrunnlaget for denne saken.

Oljefondet som et klimapolitisk virkemiddel
Både Norges Bank og Stortinget viser en begynnende erkjennelse av den finansielle risikoen ved oljefondets ikke-bærekraftige investeringer. Alt i 2015, i et brev 2. februar fra Norges Bank til Finansdepartementet, ble det antydet at fondet burde brukes klimapolitisk, sitat: «*For en langsiktig finansiell investor som fondet kan de globale klimautfordringene ha betydning for strategier innen eierskapsutøvelsen*». I anerkjennelse av at etiske vurderinger er viktig i forvaltingen, har Stortinget allerede utelukket selskaper på grunnlag av produkter som kull, tobakk og våpen. Også andre selskaper kan utelukkes av etiske grunner som grove brudd på menneskerettigheter eller alvorlig miljøskade. Vedtaket om uttrekk fra kull var gjort av klimahensyn og var ikke primært basert på økonomiske vurderinger. Dette viser at Stortinget allerede har fraveket målet om høyest mulig avkastning og lagt opp til at fondet kan brukes som et klimapolitisk virkemiddel.

Slik bruk av Oljefondet bør nå tas et steg videre. I tillegg til de økonomisk grunnene som Norges Bank anfører for å trekke fondet ut fra olje og gass, må sterke etiske hensyn vektlegges. Risikoen for at Norge blir saksøkt med krav om erstatning på grunn av klimaskader som påføres andre land er et tilleggsmoment som bør med i vurderingen.

Utgangspunkt: Klimahandling haster

Etter 2-3 år med relativt stabile klimagassutslipp, fikk vi i 2017 på nytt en stigning i globale utslipp. Dette skjer i en tid da rike land må kutte med rundt 10 prosent årlig om vi skal kunne unngå meget alvorlige klimaskader. FNs daværende klimasjef, Christiana Figueres, advarte alt i 2011 sterkt mot en global oppvarming på mer enn 1,5 grad: *"If we are not headed to 1.5 C we are in big, big trouble"* (The Guardian, 1. juni, 2011). I rapporten «Turn down the heat» fra 2014 tegner Verdensbanken et skremmende bilde av de meget alvorlig konsekvensene hvis dagens utvikling mot 3 - 4 graders oppvarming ikke blir stoppet. Bankens direktør, Jim Yong Kim, skrev da: *«Det er mitt håp at denne rapporten skremmer oss til handling»*.

I 2017 har vi fått en forsmak på de alvorlige klimaskadene vi kan forvente ved fortsatt global oppvarming. Ved dagens oppvarming på rundt en grad har vi sett at klimarelatert ekstremvær med sterkere orkaner, flommer, ras og skogbranner har ført til store materielle skader og mange dødsfall, både i rike og fattige land. Dessuten har tørke ført til sviktende avlinger og sult som sammen med oversvømmelse på grunn av flom og økende havstiging, vil gjøre store landområder ubeboelige. Antall klimaflykninger øker år for år, og dette vil bli et atskillig større problem om ikke klimagassutslippene reduseres raskt og betydelig.

Alt nå dør mange på grunn av hete i tropene. Ved 1,5 graders oppvarming er det beregnet at mange millioner innen 2050 vil rammes av nær dødelig hete. Også i Europa er det forventet en mangedobling av dødsfall som følge av mer intense hetebølger. I flere tett befolkede tropiske områder vil en global oppvarming på rundt 4 grader føre til at det vil være livsfarlig å oppholde seg der uten muligheter for kunstig avkjøling.

I denne situasjonen haster det med nye virkemidler for å endre utviklingen. Å bruke Oljefondet som et klimapolitisk virkemiddel vil være et positivt tiltak og et signal som blir lagt merke til internasjonalt og som kan få stor betydning for at også andre store fond vil bidra til endringen som er nødvendig.

Norge kan bli gjort økonomisk ansvarlig for klimaskader i andre land

Professor Jørn Øyrehagen Sunde og stipendiat Esmeralda Colombo ved Universitetet i Bergen skriver i en kronikk at den norske staten kan bli saksøkt av ofre for klimaendringer. De skriver: *«Ikkje berre har Noreg tent på ei verksemd som er årsak til klimaendringar, men har samstundes vist for all verda at ein har kunnskap om konsekvensane. Og til overmål har ein eit oljefond som kan betala for den skade som følgjer av klimaendringane. Det er difor ikkje utenkjeleg at regjeringsadvokaten på Maldivene, som står i fare for å forsvinna i havet som følgje av klimaendringar, vil seia til politikarane i landet: Look to Norway»*.

Dette dreier seg om såkalt «andre generasjons klimasøksmål» som en nå ser i USA. Kjernen i søksmålene er erstatning for skader på grunn av klimaendringer. Aktørene for slike søksmål er ikke primært ideelle organisasjoner, men land, byer og store bedrifter. Dette er aktører som alt nå hatt økonomisk tap på grunn av klimaendringene og som har sterke økonomiske muskler for å gå til søksmål.

Øyrehagen Sunde og Colombo avslutter sitt innlegg slik: «*Dersom den norske stat er lur, gjer den raskt Oljefondet om til eit Klimafond som skal nyttast til å setja i verk tiltak for å avhjelpa følgjer av klimaendringar… Då kan ein redusera faren for søksmål, få behalda Oljefondet, og gjera det om til ei kjelde til verdiskaping i ei tid med klimaendring*».

Som en grunn for at et slik søksmål kan føre fram skriver ansvarlig redaktør for Energi og Klima, Anders Bjartnes, i en kommentar: «*I norsk politikk og embetsverk vil mange sikkert synes at det er en nær absurd tanke at Norge skal kunne bli saksøkt, men trenden vi ser rundt oss er ikke til å misforstå. Ofre for klimaendringer, og for manglende handling mot klimaendringer, går i økende grad til retten for å få sin sak prøvet…Alt tyder på at det kommer til å bli mer av dette. I den britiske sentralbanksjefen Mark Carney's arbeid med klimarisiko pekes ansvarsrisiko og trusselen om søksmål ut som en egen kategori man må være oppmerksom på…Den norske staten gjør svært lite for å bruke Oljefondets finansielle muskel til å skynde på utviklingen i retning nullutslippssamfunnet…. Det er mangel på evne og vilje til å spørre hvordan Norges finansielle styrke kan bidra til å forsere den globale grønne skiftet. Dette handler ikke om å gi bort Oljefondet, men å tenke mer offensivt om hvordan den norske kapitalrikeligheten kan benyttes til å fremme overgangen til nullutslipp verden over. Dette er viktig uavhengig av debatten om eventuelle klimasøksmål. Men hvis det i tillegg skulle vise seg at en justering av Oljefondets kurs ville redusere risikoen for søksmål, vil det være en hyggelig bonus*».

Norges ansvar for å oppfylle Parisavtalen og bærekraftmålene

Det er et enorme investeringsgap for å oppnå Parisavtalen og FNs bærekraftmål. Et uttrekk fra petroleumssektoren, kombinert med en vridning av investeringene mot fornybar energi og andre investeringer for et bærekraftig samfunn, vil være et viktig bidrag for nødvendig omstilling. Med vår statsminister som leder for FNs pådrivergruppe for bærekraftmålene, håper vi at Norge går i front i dette arbeidet. *Greier vil ikke stoppe klimaendringene (mål 13), blir det umulig å oppnå en lang rekke andre bærekraftmål.* Det blir da svært vanskelig eller umulig å utrydde fattigdom (mål 1), utrydde sult og bedre mattrygghet (mål 2), sikre god helse (mål 3) og forsyning av rent vann (mål 6) og ta vare på økosystemene på jorda og i havet (målene 15 og 14). Disse målene krever en rask og betydeling reduksjon i produksjon og bruk av fossile brennstoff.

Verken Norges Bank eller Finansdepartementet tar opp dette og heller ikke diskusjonen om olje- og gassindustriens rolle i en verden som skal arbeide for å oppnå bærekraftig utvikling og oppfylle Parisavtalens mål om å begrense global oppvarming til godt under to grader, helst ned mot 1,5 grad. Under høringen om Oljefondet nylig ble det reist spørsmål og dette og om hva klimaendringene betyr for investeringsstrategien. Sentralbanksjef, Øystein Olsen, svarte at dette var et meget viktig spørsmål, at global oppvarming og økende utslipp er veldig bekymringsfullt og at «dette tar vi veldig alvorlig». Administrerende direktør i NBIM, Yngve Slyngstad, svarte at «Task Force for Climate-related disclosures» under «Financial Stability Board» forventer at store investorer som Oljefondet bør «stress-teste» hele porteføljen for klimarelaterte konsekvenser. Det ble opplyst at dette arbeidet er startet, men ikke ferdig.

Når vi vet at det ikke er klimamessig forsvarlig å vinne ut og bruke fossil energi på dagens nivå mer enn i få år framover, burde det være åpenbart at investeringer i fossil energi både er etisk betenkelig og uegnet som en strategi for langsiktig inntjening.

Sterke etiske argumenter for å bruke Oljefondet som et klimapolitisk virkemiddel

Norge har tjent mye på en olje- og gassvirksomhet som har bidratt til en global oppvarming som først og kraftigst skader fattige mennesker. De som har selv bidratt svært lite til klimaskadene rammes sterkest, også økonomisk. Derfor er det både rett og rimelig at Norge med sin oljerikdom bidrar til å avhjelpe situasjonen for dem som rammes. Professor Dag Hessen skriver om dette: «*Det er faktisk et moralsk anliggende hvordan Norge velger å bruke sin betydelige, finansielle muskulatur*».

Direktør i CICERO, Kristin Halvorsen, skriver at oljefondet har et klimaansvar og peker på parallellen med tobakk, sitat: «*Det er vanskelig å se at det er en tydelig prinsipiell forskjell mellom skader som påføres nålevende generasjoner gjennom salg av tobakk, og skadene som påføres fremtidige generasjoner gjennom klimaendringer*».

Samarbeidsprogrammet «Skaperverk og bærekraft» mellom Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke har uttalt følgende

- Etiske hensyn må gå foran økonomisk avkastning, og strengere etiske retningslinjer må ligge til grunn for investeringene
- Betydelig mer av Oljefondet må investeres i fattige land på en slik måte at det kommer de fattigste til gode
- Betydelig mer av Oljefondet bør investeres i fornybar energi, og mindre i fossil energi

Regjeringen bør følge Norges Banks ønske

I en kommentar til saken i Dagsavisen nylig skriver professor Beate Sjåfjell og forsker Heidi Rapp Nilsen: «*Med store avkastningsmuligheter og i lys av kunnskapen om det enorme investeringsgapet for å oppnå Parisavtalens mål, og enda mer for å oppnå FNs bærekraftmål, skulle dette ha vært en opplagt sak å si ja til.… Det finnes ingen nøytrale investeringer. Alle bedrifter har en påvirkning på sitt samfunn og sin samtid. Hvis fondet ikke skal være et klimapolitisk virkemiddel, så betyr det at vi fortsetter å investere i dagens utviklingsbane som skyter høyt over Parisavtalens klimamål*».

Investoren Jens Ulltveit Moe formuler det på denne måten i Dagens Næringsliv: «*Det er to årsaker til at jeg har gått ut av olje - For det første er det et medmenneskelig ansvar å gjøre noe med den trusselen som global oppvarming er for menneskeheten. For det andre tror jeg at enhver stor omstilling har i seg profittmuligheter*». Vi forventer at regjeringen vil vise en tilsvarende ansvarlighet i investeringsstrategien for sparepengene våre som forvaltes gjennom Oljefondet på vegne av oss alle.

Norges Banks forslag er at olje- og gass-sektoren skal tas ut av referanseindeksen. I brev til banken 13. februar 2018 skriver Departementet at slik sektoren for tiden er klassifisert av indeksleverandøren FTSE dekker den energivirksomhet i bred forstand, herunder integrerte oljeselskaper, oljeserviceselskaper og selskaper innen fornybar energi.

Departementet har oppnevne en ekspertgruppe for å gi råd i saken. Vi mener at ekspertgruppen må vurdere hvordan Norges Banks forslag kan gjennomføres i lys av denne indekskategoriseringen der olje- og gass-sektoren ikke er en egen kategori. I mandatet gjengir Departementet imidlertid Norges Banks forslag som om Banken har foreslått at Oljefondet skal trekkes ut av energisektoren i sin helhet. Det er kun i ett punkt i mandatet at det åpnes for å se på ulike «undersegmenter» i energisektoren. Her må ekspertgruppen se på det Norges Bank foreslo, nemlig kun å trekke oljefondet ut av petroleumssektoren.

Dersom oljefondet blir trukket ut av petroleumssektoren, bør det medføre at investeringene flyttes fra petroleumssektoren til den fornybare sektoren. Dette er en naturlig konsekvens, også sett på bakgrunn av at Finansdepartementet regner med å åpne for å la SPU investere i unotert infrastruktur for fornybar energi. Når det gjelder dette, støtter vi det felles høringsnotatet til Oljemeldingen fra WWF, Framtiden i våre hender, Kirkens Nødhjelp og Greenpeace, samt høringssvaret fra de samme organisasjonene om uttrekk fra kull og kullkraft.

Konklusjon
Besteforeldrenes klimaaksjon anbefaler at Regjeringen følger opp Norges Banks forslag og går inn for at olje og gass-sektoren tas ut av SPUs referanseindeks for aksjer. Dette ser vi på som et steg på vegen mot å bruke Oljefondet som et sterkere virkemiddel i klimapolitikken, der man, ved siden om å opprettholde kravet om akseptable risiko og lønnsomhet, bruker fondet for å bidra til en bærekraftig omstilling både i Norge og i fattige land, spesielt i land som i dag rammes av klimaskader påført av en global oppvarming som Norge gjennom oljevirksomheten har bidratt til.

Hvordan Oljefondet forvaltes blir lagt merke til internasjonalt. Hvis Norge går i front med et uttrekk fra olje og gass, i tillegg til fra kull, vil dette være et viktig signal som kan få store ringvirkninger ved at andre store investorer kan følge Norges eksempel mot en mer klimavennlig forvaltning. Etter Norges Banks vurdering er at dette også er en økonomisk tryggere forvaltning enn fortsatte investeringer i en energiform som verden snart vil måtte greie seg uten.

Steinar Høiback (s)
Sentralstyreleder
Besteforeldrenes klimaaksjon

Gunnar Kvåle (s)
Medlem av Sentralstyret
Besteforeldrenes klimaaksjon